

MENIPPVS SIVE NE

CROMANTIA LVCIANI THOMA MORO
INTERPRETE. MENIPPVS, PHILONIDES.

MENIPPVS.

ALVE atrium, domusq; uestibulum meæ:
Vt te lubens aspicio luci redditus.

PHILO. Num nã hic Menipp⁹ est canis ille?
Non hercle alius, nisi ego forte ad Menippos
omneis hallucinor. At quid sibi uult habitus
huius insolétia? claua, lyra, leonis exuuia? Ad
eundus tamen est. Salue Menippe. Vnde no
bis aduenisti? diu est quod in urbe non

uidimus.

MENIP.

Adsum reuersus mortuorum è latibulis,

Foribusq; tristium tenebrarum nigris:

Manes ubi inferi manent superis procul.

PHILO. O Hercules clam nobis Menippus uita functus est, reui
xitq; denuo?

MENIP.

Non, sed me adhuc uiuum recepit tartarus.

PHILO. Quænã causa tibi fuit nouæ hui⁹ atq; incredibilis uia?

MENI. Iuuenta me incitauit, atq; audacia:

Quàm pro iuuenta haud paululum impoterior.

PHILO. Siste ó beate Tragica, & ab iambis descēdens sic potius simpli
citer eloquere, quænã hæc uestis, quæ causa tibi itineris inferni fuit, quū
alioqui neq; iucunda neq; delectabilis sit uia?

MENIP.

Res dilectæ grauis me infernas egit ad umbras,

Consulerem manes ut uatis Tiresiã.

PHILO. Atqui deliras, alioqui non hoc pacto caneres apud amicos cō
farcinatis uersibus. MENIP. Ne mireris amice, nuper enim cum Euripi
de atq; Homero uersatus, nescio quo pacto uersibus sic impletus sum,
ut numeri mihi in os sua sponte confluant. Verum dic mihi quo pa
cto res humanæ hic se habent in terris? & quid nam in urbe agitur?

PHILO. Nihil noui. Sed quēadmodum prius actitabant, rapiūt, peie
rant, fœnerantur, usuras colligunt. MENIP. O miseri atque infelices.
Nesciunt enim, qualia de nostris rebus nuper apud inferos decreta
sunt, qualesque forte iacti sunt in diuites istos calculi, quos per Cer

y berum

berum nullo pacto poterunt effugere. PHILLO. Quid ais? Noui ne aliquid apud inferos nostris de rebus decretum est? MENIPP. Per Iouē, & quidem multa, uerum prodere non licet, neque arcana quæ sunt reuelare, ne quis forte nos apud Rhadamanthum impietatis accuset. PHILLO. Nequaquam Menippe per Iouem, ne amico sermonem hunc inuideas. Nam apud hominem tacendi gnarum, & initiatum præterea sacris edisseres, MENIPPVS. Dura profecto iubēs, & neutiquam tuta, uerum tuī gratia tamen audendum est. Decretum est ergo, diuites istos ac pecuniosos aurum tanquam Danaën seruantes abstrusum. PHILLO. Ne prius ó beate quæ sunt decreta dixeris, quam ea percurras omnia quæ abs te audire libētissime uelim: Quæ uidelicet de scēsus causa fuerit, q̄s itineris dux, deinde ex ordine, & quæ illic uideris, & quæ audieris omnia. Verisimile est enim te, quum res pulchras uidentī curiosus sis, eorum quæ uisu aut auditu digna uidebātur nihil omnino prætermisisse. MENIPP. Parēdum etiam in his tibi est. Nam quid facias, urgente amico? Ac primum sanē tibi expediam, quæ res animū meum ad hunc descensum impulerint. Ego igitur quum adhuc puer essem, audiremque Homerum atque Hesiodum, seditiones ac bella canentes, non semideorum modo, sed ipsorum etiam deorum, ad ulteria quoque, uiolentias, rapinas, supplicia, patrum expulsiones, & fratrum & sororum nuptias. Hæc me hercle omnia bona pulchræque putabam, & studiose erga ea afficiebar. Postquam uero in uirilem iam ætatem peruenirem, hic leges rursus iubentes audio poētis apprime contraria, neque uidelicet adulteria committere, neque seditiones mouere, neque rapinas exercere. Hic igitur hæsitabundus constiti, incertus omnino quo me pacto gererem. Neque enim deos unquam putauimœchaturus, aut seditiones inuicem fuisse moturos, nisi de his rebus perinde ac bonis iudicassent. Neque rursus legumlatōres his aduersa iussuros, nisi id cōducere existimarent. Quoniam igitur in dubio eram, uisum est mihi philosophos istos adire, atque his me in manus dedere, rogarēque uti me utcunque liberet uterentur, uitæquæ uiam aliquam simplicem ac certam ostenderent. Hæc igitur mecum reputans, ad eos uenio, imprudens profecto, quod me ex fumo (ut aiunt) in flammam conijcerem. Apud enim hos maxime diligenter obseruans summam repperi ignorantiam, omniāque magis incerta, adeo, ut præ his ilico mihi uel idiotarum uita iam aurea uideretur. Alius etenim soli me iussit uoluptati studere, atque ad eum scopum uniuersum uitæ cursum dirigere. In eo ipsam sitam esse felicitatem. Alius rursus omnino labo-

no laborare, corpusque siti, uigilijs, ac squalore subigere, misere semper adfectum, contumelijsque obnoxium assidue, Hesiodi sedulo inculcās celebra illa de uirtute carmina, & sudorum uidelicet, & accliuem in uerticem montis ascensum. Alius contemnere iubet pecunias, earumque possessionem indifferentem putare. Alius contra bonas ipsas etiam diuitias esse pronunciat. De mundo uero quid dicam? de quo ideas incorporeas, substantias, atomos, & inane, ac talem quandam pugnantium inuicem nominum turbam in diem audiebam, & quod absurdo- rum omnium maxime fuit absurdum, de contrarijs unusquisque quū diceret, inuincibiles admodum rationes ac persuasibiles adferebat, ut nec ei qui calidum, nec ei qui frigidum idem prorsus esse contenderent, contra quicquā hincere potuerim, atque id, quum tamen manifeste cognoscerem fieri nūquā posse, ut eadem res calida simul frigidāque sit. Prorsum igitur tale quiddam mihi accidebat, quale solet dormitantibus, ut interdum capite annuerem, interdum contra abnuerem. Præterea quod multo erat istis absurdus, uiram eorum diligenter obseruans, comperi eam cum ipsorum uerbis præceptisque summopere pugnare. Eos enim qui spernendam censebant pecuniam, auidissime con- spexi colligendis diuitijs inhiare, de fœnore litigantes, pro mercede do- centes. Omnia denique nummorum gratia tolerantes. Ii uero qui glo- riam uerbis aspernabantur, omnem uitæ suæ rationem in gloriam refe- rebant. Voluptatem rursus omnes fermè palàm incessebant. Clancu- lum uero ad eam solam libenter confluebant. Ergo hac quoque spe fru- stratus magis adhuc ægre molestēque tuli. Aliquantulum tamen inde memet consolabar, quod unā cum multis & sapientibus & celeberrimis uiris ipse insipiensque essem, atque uere adhuc ignarus oberrarem. Per uigilanti mihi tandem, atque hisce de rebus mecum cogitanti, uenit in mentem, ut Babylonem profectus magorum aliquem ex Zoroastri discipulis ac successoribus conuenirem. Audieram siquidem eos infer- ni portas carminibus quibusdam ac mysterijs aperire, & quem libue- rit illuc tuto deducere, ac rursus inde reducere. Optime ergo me factu- rum putauī, si cum horum quopiam de descensu paciscens Tiresiam Bœotium consulerem, ab eoque perdiscerem (quippe qui uates fuerit & sapiens) quæ uita sit optima, quanquā sapientissimus quisque potissi- mum elegerit. Ac statim quidem exiliens quā poteram celerrime Ba- bylonem uersus recta cōtendi. Quò quum uenio, diuersor apud Chal- dæorum quendam hominem certe sapientem, atque arte mirabilem, coma quidem canum, admodumque promissa barba uenerabilem.

Nomen autem illi fuit Mithrobarzanes. Orans igitur obsecransq; uix exorauit, ut quauis mercede uellet, in illam me uiam deduceret. At tandem homo me suscipiens primum quidem dies nouem ac uiginti cum luna simul incipiens abluit ad Euphratem, mane solem orientem uersus perducens, ac sermonem quempiam longum mussitans, quem non admodum exaudiebam. Nam (quod in certamine præcones inepti solent) uolubile quiddam atq; incertum proferebat, nisi quod quosdã uisus est inuocare dæmones. Post illam igitur incantationem ter mihi in uultum spuens deducit rursus, oculos nusq; in obuium quenquam deflectens. Et cibus quidem nobis glandes erant, potus autem lac atque mulsum & Choaspi lympha, lectus uero in herba sub dio fuit. At post q; iam præparati satis hac diæta sumus, medio noctis silentio ad Tigridem me fluuium ducens, purgauit simul atq; absterfit, faceq; lustrauit ac squilla, tum pluribus itidem alijs, & magicum simul illud carmen sub murmurans, deinde totum me iam incantans, ac ne à spectris læderer circumiens, reducit domũ, ita ut eram recipocantem, ac reliqua noctis parte nauigationi nos præparauimus. Ipse igitur magicam quandam uestem induit, Medorum uesti ut plurimum similem, ac me quidẽ his, quæ uides ornauit, claua uidelicet, ac leonis exuuijs, atque insuper lyra. Iussit præterea ut nomen si quis me roget, Menippum quidem ne dicerem, sed Herculem, Vlysssem, aut Orpheum. PHILO. Quid ita ó Menippe? neque enim causam aut habitus, aut nominis intelligo. MENIPPVS. Atqui perspicuum id quidem est, ac neutiq; arcanum. Nam hi qui ante nos ad inferos olim uiui descēderant, putauit si me his assimilaret, fore ut facilius Aeaci custodias fallerem, atque nullo prohibente transirẽ, utpote notior tragico admodum illo cultu emissus. Iam igitur dies apparuit, quum nos ad flumen priongressi in recessum incumbimus. Parata siquidem ab illo fuerant, cymba, sacrificia, mulsa, & in id mysterium deniq; quibuscunq; opus erat. Hæc postquam ergo quæ prompta erant imposuimus, tum nos quoq;

Ingredimur tristes lachrymisq; implemur obortis.

Atq; aliquantis per quidem in fluuiio ferimur, deinde in syluam delati sumus, ac lacum quendam in quem Euphrates conditur. Tum hoc quoq; transmissio, in regionem quandam peruenimus solam, syluosam atq; opacam, in quam descendentes (præibat enim Mithrobarzanes) & puteum effodimus, & oues iugulamus, & foueam sanguine conspergimus. At magus interim accensam facem tenens, haud amplius iam summissio murmure, sed uoce quàm poterat maxima clamitãs, dæmones sũ

nes simul omnes cōuocat, Pœnas, Erinnes, Hecaten nocturnam, excel
samq; Proserpinam, simulq; polysyllaba quædam nomina barbara,
atq; ignota commiscet. Statim ergo tremere omnia, & rimas ex carmi-
ne solum ducere, ac porrò Cerberi latratus audiri, & iam res planè tri-
stis ac mœsta fuit,

Vmbrarum at timuit rex imis sedibus Orcus.

Ac protinus quidē inferorum patebant pleraq; lacus pyriphlegethon,
ac Plutonis regia. Tum per illum descendentes hiatum, Rhadaman-
thum propemodum metu reperimus extinctum. Ac Cerberus primū
quidem latrabat cōmouitq; sese. At quum ego lyram celeberrime cor-
reptam pulsassem, cantu statim sopitus obdormit, deinde posteaq; ad
lacum uenimus, tranare ferè non licuit. Iam enim onustum erat nauigium,
& eiulatu certe plenū. Vulnerati quippe in ea nauigabāt omnes,
hic femur, ille caput, alius alio quopiam membro luxatus, usque adeo,
ut mihi certe ex bello quopiam adesse uiderentur. At optimus Cha-
ron quum leonis uideret exuuias, esse me ratus Herculem recepit, trans
que uexit libens, tum exeuntibus quoque nobis monstrauit semitam.
Sed quoniam iam eramus in tenebris, præcedit quidem Mithrobarza-
nes, ego autem à tergo continuus illi comes adhæreo, quoad in pratū
quoddam uenimus maximum, asphodelo consitum, ubi circumfusæ
undiq; mortuorum stridulæ nos sequuntur umbræ. Tum paulo proce-
dentes longius ad ipsum Minois tribunal accessimus. Erat ipse quidem
in solio forte quodam sublimi sedens. Astabant autem illi Pœnæ, Tor-
tores, mali Genij, Furia. Ex altera parte plurimi quidam adducti sunt
ex ordine longa fune uincti. Dicebantur autem adulteri, lenones, mœ-
chi, homicidæ, adulatores, sycophantæ, ac talis hominum turba quid-
uis in uita patrantium. Seorsum autem diuites ac sceneratores prodi-
bant pallidi, uentricosi, ac podagrici, quorum quisq; trabe uinctus erat,
ferri pondere duorū talentorum imposito. Nos igitur astantes, & quæ
fiūt omnia cōspicimus, & quæ dicuntur auscultam⁹. Accusant aut noui
quidam atq; admirabiles rhetores. PHILO. Quinā ergo hi per Iouem
sunt, ac ne isthuc quidem te pigeat dicere. MENIPPVS. Vmbras ne un-
q; istas nosti, quas opposita soli reddunt corpora? PHILO. Quid ni?
MENIPPVS. Hæ nos igitur quum primū sancti uita sumus accusant,
restantur, atq; redarguunt, quicquid in uita peccauimus, & sanè quædā
ex his dignæ admodum fide uidentur, utpote nobiscum uersatæ sem-
per, nostrisq; nusquam digressæ corporibus. Minos igitur curiose quæ-
libet examinans, impiorum relegabat in cœtum, pœnas ibi sceleribus
suis dignas luiturum. In hos præcipue tamen incenditur, quos opes dū
y 3 uiuerēt,

inuicem omnino similes, qui terrificum quiddam per cauos oculorum orbis transpicerent, dentesq; nudos ostenderent, hæsitabã certe mecũ, quonam signo Thersitem à Nireo illo formoso discernerem, aut mendicum Irum à Phæacũ rege, aut Pyrrhiam coquũ ab Agamemnone. Quippe quibus iam nihil ueteris permanfit indicij, sed ossa fuerũt inter se similia, incognibilia, nullis inscripta titulis, nulliq; unq; dinoscenda. Hæc igitur spectanti mihi, persimilis hominũ uita pompæ cupiã longæ uidebat, cui præsit ac disponat quæq; fortuna, ex his qui pompam agunt, diuerfos uariosq; cuiq; habitus accõmodans. Alium siquidem fortuna deligens, regijs ornat insignibus, & tiaram imponens, & satellites addens, & caput diademate coronans. Alium serui rursus ornatum induit, hunc formosum effigiat, hunc deformem atq; deridiculum fingit: nam omnigenum, ut opinor, debet esse spectaculum. Quin habitus quorundam plerunq; in media quoq; pompa demutat, neq; perpetuo eodem finit ordine, cultuq; progredi quò prodierant. Sed ornatu cõmutato Cræsum quidem coëgit serui, captiuicq; uestes induere. Mæandrium autẽ olim inter seruos incedentem, Polycratis uicissim ornatur tyrãnide. Et aliquantisper quidem eo cultu permittit uti, uerum ubi iam pompæ tempus præterijt, apparatus quisq; restituẽs, & cum corpore simul exutus amictu, qualis ante fuit efficitur, nihilo à uicino differens. Quidam tamen ob inscitiam quã suos fortuna cultus exigit, ægreferunt atq; indignantur, tanquam proprijs quibusdam bonis priuati, ac non potius alienis, quibus paulisper utebantur, exuti. Quin in scena quoque uidisse te plerunq; puto histriones istos tragicos, qui (ut fabulæ ratio poscit) modo Creontes, modo Priami fiunt, aut Agamemnones. Idenq; (si fors tulerit) paulo ante tam grauiter Cecropis aut Erechthei formam imitatus, paulo post seruus, poeta iubente, progreditur. At quum fabulæ iam finis affuerit, quisque auratas illas uestes exutus, personam deponens, & ab altis illis crepidis descendens, pauper atq; humilis obambulat, haud amplius Agamemnon ille Atreo prognatus, aut Creon Mencecei filius, sed Polus filius Charidei Suniensis, aut Satyrus filius Theogitonis Marathonius. Sic se mortalium res habent, quemadmodum mihi tum spectanti uidebatur. PHILO.

Dic mihi Menippe, isti qui magnificos altosque tumulos habent super terram, & columnas, imagines, titulos, nihilõ ne sunt apud inferos plebeis quibuslibet umbris honoratiores? MENIPPVS. Nugaris tu quidem, nam si uidisses Mausolum, Carem illum dico Pyramide celebrem, sat scio, nunquam ridere desijsses, ita in antrum quoddam abstrusum despectim abiectus est, in reliqua mortuorum turba delitescens. Hoc tantum cõmodi mihi uidetur ex monumento res

ferre, quod imposito tanto pondere, laborat magis & premitur. Nam quum Aeacus ô amice, locum cuiq; metitur, dat autem cui plurimum haud amplius pedem necesse est eo iacere cōtentum, seseq; ad loci modum contrahere. At uehementius multo risisses, opinor, si reges hosce nostros satrapasq; uidisses apud eos mendicantes, & aut falsamenta uendētes, aut primas ipsas literas urgente inopia profitentes, & quem admodum contumelijs à quouis afficiantur, atq; in faciem cādantur perinde atq; uilissima mancipia. Itaq; Philippum Macedonem conspicatus, continere me certe nō potui: ostensus est mihi in angulo quodam detritos calceos mercede resarciens. Quin alios præterea multos erat uidere mendicantes in triuijs, Xerxes uidelicet, Darios, ac Polyctates. PHIL. Admiranda narras ista de regibus, penēq; incredibilia. Socrates autem quid facit, ac Diogenes? & si quis est sapientum alius? MENIP. Socrates profecto etiam ibi obuersatur, omnesq; redarguit: uersantur autem cū illo Palamedes, Vlysses, & Nestor, & quisquis est alius inter defunctos garrulus. Inflantur autem illi etiamnum, atq; intumescunt, exhausto ueneno crura. At optimus Diogenes Sardanapalo uicinus Assyrio Midæq; Phrygio, atq; alijs item pluribus ex istorū sumptuosorum numero manet, quos quū eiulantes audit, ueteris fortunæ magnitudinem recogitantes, & ridet & delectatur, ac supinus cubans, ut plurimum cantat, aspera nimis atque iniucunda uoce illorum eiulatus obscurans, adeo ut id ægreferentes, nec Diogenem ferre ualentes, de mutanda sede deliberent. PHIL. De his iam satis quidem: cæterum quodnam illud decretum est, quod initio dixeras aduersus diuites esse sancitum? MENIPPVS. Bene admones: nescio enim quo pacto quum hac de re dicere proposuissem, ab instituto sermone procul aberrauī. Dum igitur ibi uersabar, magistratus concionem aduocauerunt, his uidelicet de rebus, quæ in commune conducerent. Conspiciens ergo multos concurrere, me quoque cum illis simul immiscens, unus de numero eorum qui in concione aderant, efficio. Agitata sunt igitur & alia multa: postremo uero de diuitibus negocium, in quos posteaquàm plurima fuissent obiecta, uolentia, superbia, fastus, iniuriæ, assurgens tandem ex populo primas quidam, huiusmodi decretum legit: Quoniam, inquit, multa diuites perpetrant in uita rapientes, ac uim inferentes, inopesque omni modo despectui habentes. Curia Populôque uisum est, ut quum functi uita fuerint, corpora quidem eorum poenas cum alijs sceleratorum corporibus luant: animæ uero sursum remissæ in uitam, in asinos demigrent, donec in tali rerum statu quinquies ac uicies decem annorum milia transegerint, asini semper ex asinis renati, onera ferentes, atque à pauperibus agitati.

agitati. Dein ut liceat illis è uita excedere. Hanc sententiam dixit Caluarius, patre Aridello, patria Manicensis, tribu Stygiana. Hac igitur lege recitata, approbauerunt principes, sciuit plebs, adfremuit Proserpina, allatrauit Cerberus: sic enim rata quæ inferi statuunt, autenticæque fiunt. Quæ igitur in concione agebantur, erant huiusmodi. Tum ego statim, cuius gratia ueneram, Tiresiam adeo, atque illi re, uti erat, ordine narrata supplicauit, ut mihi diceret, quodnam optimum uitæ genus putaret. Hic uero subridens (est autem seniculus quispiam cæcus, pallidus, uoce gracili) ó fili, inquit, causam tuæ perplexitatis scio à sapientibus istis profectam, haudquaquam idem inuicem ipsidem de rebus sentientibus, uerum haud fas est id tibi proloqui: siquidem quod Rhadamanthus interdixit. Nequaquam, inquit, ó patercule, sed dic amabo, neque me contempnas, qui in uita te etiam ipso cæcior oberro. Abducens ergo me, procul ab alijs auferens, ad aures mihi inclinans: Optima est, inquit, idiotarum priuatorumque uita, ac prudentissima. Quam obrem ab hac uanissima sublimium consideratione desistens, mitte principia semper ac fines inquirere, & uafros hosce syllogismos despuens, atque id genus omnia nugas æstimans, hoc solum in tota uita persequere, ut præsentibus bene compositis minime curiosus, nulla re sollicitus, quàm plurimum potes hilaris uitam ridensque traducas. Hæc quum dixisset, rursus Asphodelorum in pratum sese corripuit. Ego igitur (nam & nunc uesper erat) age, inquam, ó Mithrobarzane quid cunctamur? ac non hinc rursus abimus in uitam? Ad hæc ille: confide, inquit, ó Menippe, breuem quippe facilemque tibi monstrabo semitam, & me protinus abducens in regionem quandam magis priore tenebricosam, manu procul ostendens subobscurum tenuèque, ac uelut per rimam influens lumen: Illud, inquit, Trophonij templum est, atque illac ad inferos è Bœotia descenditur, hac ascendas, atque illico fueris in Græcia. Ego igitur hoc sermone gauisus, salutato Mago difficile admodum per angustas antri fauces subrepens, nescio quo pacto, in Lebadiam perueni.

NECROMANTIAE SEV MENIPPI LVCIANI,

THOMA MORO INTERPRETE,

FINIS.

Luciani